

اشاره

مدرنیسم از جمله مسائل چالش برانگیز جوامع غیر غربی و کشورهای در حال توسعه است. در مواجهه با پدیده مدرنیسم و محصولات تمدنی آن که از غرب به کشورهای دیگر صادر می‌شود، سه واکنش رخ می‌دهد. دسته‌ای به نفی مطلق این محصولات می‌پردازند. برخی سخن از گزینش و گروهی دیگر به پذیرش مطلق رضایت می‌دهند. در کشورمان ایران در برخورد با این محصولات معمولاً سه مرحله متوالی پیش می‌آید. در ابتدا به نفی تا اندازه‌ای مطلق برخی از این تکنولوژی‌ها به ویژه آن‌هایی که جنبه فرهنگی دارند می‌پردازند. پس از مدتی که این فناوری‌ها بدون اجازه وارد زندگی شخصی می‌شوند سخن از گزینش زده می‌شود. و از آن جا که این ابزار نوین رفته رفته به یکی از لوازم ضروری زندگی تبدیل می‌شوند، به صورت مطلق مورد پذیرش قرار می‌گیرند. این رویه متأسفانه به دلیل آن که از ابتدا ناآگاهانه و بدون پیوست فرهنگی با آن برخورد شده است کشور را دچار معضلات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی کرده است. بخشی از این مشکلات ناشی از نوع برخورد ما با غرب و محصولات آن است که بیش تر، از سر اضطرار و تهاجم فرهنگی بوده تا اختیار و تبادل فرهنگی دو کشور؛ زیرا در تبادل فرهنگی، اخذ و اقتباس پس از یک نیازسنجی اجمالی یا تفصیلی صورت می‌گیرد، اما در وضعیت اضطرار فرصت چنین کاری پیدا نمی‌شود.

«ارتباط تصویری» پدیده جدیدی است که انسان را در نگاه اول به هیجان و نظر مثبت دادن به آن وا می‌دارد. اما بررسی لایه‌ها و ابعاد مختلف آن حقایق غیرمنتظره‌ای را برملا خواهد کرد. این پدیده مانند هموعان خود پس از گذار از یک دوره جذابیت استفاده از فناوری‌های آن، کارکردهای واقعی خود را نمایان می‌سازد. بررسی روان‌شناختی و جامعه‌شناختی این گونه از پدیده‌های نوین، معمولاً به سمت مطالعه جرم‌شناسانه و بزه‌کارانه سوق پیدا می‌کند. کسانی که با آوازه فناوری ارتباط تصویری از دور، به پذیرش آن روی آوردند پس از دین بیامدهای زیان‌آور آن، عطای این قابلیت را به لقایش بخشیدند.

هدای مجیدی

رایتل دنیای کدام ارتباط؟

رایتل

رایتل، پرتند اختصاصی نسل سوم تلفن همراه است. واژه «رایتل» ترکیبی از دو کلمه «رای» به معنای «خرد و هوش» و «تل» مخفف تلفن و در مجموع به معنای تلفن خردمند یا هوشمند. معرف نسل سوم تلفن همراه در ایران است. به بیان دیگر «رایتل» نام تجاری شرکت «تذمین تلکام» وابسته به «سازمان تأمین اجتماعی» است که به عنوان اولین اپراتور نسل سوم تلفن همراه در ایران بناست پس از تأمین زیرساخت‌های لازم، سیم‌کارت‌های این فناوری را به طور گسترده در کشور توزیع کند.

رایتل مدعی ارائه طیف وسیعی از خدمات به مشترکین است. تماس تصویری از برجسته‌ترین این خدمات به شمار می‌آید که برای اولین بار در کشور عرضه می‌شود و تجربه جدیدی برای مشترکین به حساب می‌آید. امکانات و خدماتی این چنین پیشرفته‌تر از فناوری‌های ارتباطی پیشین است.

تماس تصویری از خدمات متفاوت و مختص شبکه رایتل است که برای مشترکین این امکان را فراهم می‌کند که در زمان تماس از طریق تلفن همراه، علاوه بر تبادل صدا، تصویر مخاطب را نیز به طور همزمان بر روی صفحه نمایش گوشی همراه مشاهده کنند. برای استفاده از این خدمات ارتباط تصویری، کافی است از دستگاه تلفنی استفاده شود که قابلیت برقراری تماس تصویری را داشته باشد. البته طرف مقابل نیز باید از چنین امکاناتی در گوشی همراه خود برخوردار باشد. قابل توجه است که رایتل به عنوان یک تلفن همراه، دارای همه محاسن و معایب دو نسل پیشین به علاوه برخی معایب منحصر به فرد است.

نکته مهم در این زمینه که متأسفانه برخی با ندانستن آن، تحلیل‌های متفاوت و ناآگاهانه و گاه مغرضانه می‌کنند این است که فناوری‌های جدید انواع و اقسامی دارد و یک چیز نیست تا آن را بپذیریم یا

رد کنیم. زیرا نمی‌توان هر تکنولوژی‌ای را بدون پیوست آگاهی‌سازی در دسترس عموم قرار داد و انتظار داشت که با فرهنگ‌سازی و نظارت، نتایج مثبتی از آن به دست آورد. کالاهای تکنولوژیک مانند اینترنت و شبکه تلفن سیار چندسالی است که وارد عرصه رسانه‌های مصرفی همگانی شده و جای خود را در سبد مصرف خانوار نیز باز کرده‌اند.

نسل سوم تلفن یعنی رایتل، از هویتی چندرسانه‌ای برخوردار است، مانند کارکردهای تلویزیون، رایانه، اینترنت، مکالمات صوتی و تصویری و توان دریافت شبکه‌های ماهواره‌ای از اینترنت را دارد. برخی از فوایدی که شرکت رایتل آن‌ها را تبلیغ می‌کند عبارتند از:

۱. اطلاع والدین از وضعیت فرزندان به‌ویژه در مه‌د کودک‌ها برای رفع نگرانی و دلگشایی؛

۲. دریافت آنلاین کلاس درس، هنگامی که در ترافیک می‌مانید و دیر به کلاس می‌رسید؛

۳. معاینه بیماران از راه دور؛

۴. آگاه شدن از سلیقه همسر درباره رنگ و طرح کالای مورد نیاز خانه از راه ارتباط تصویری؛

۵. در اختیار داشتن اینترنت پرتابل پرسرعت برای استفاده‌های گوناگون.

برخی از این فواید انتزاعی است و کاربرد عملی چندانی ندارد و برخی نیز ممکن است برای گروه خاصی مفید باشد؛ بنابراین لزومی ندارد که رایتل به‌عنوان یک کالای مصرفی در سبد مصرف همگانی قرار گیرد. زیرا اگر کمی دقت کنیم، به‌طور مثال در بسته‌بندی اطلاعات موجود در اینترنت متوجه می‌شویم که درصد کمی مربوط به محصولات غیراخلاقی و مستهجن است؛ در عین حال بیش‌ترین مراجعات اینترنتی هم مربوط به همین بخش غیراخلاقی است.

آثار زیان‌بار ارتباط تصویری (رایتل)

قبل از پرداختن به زبان‌های ارتباط تصویری، لازم است به تحلیلی که در روزنامه مشهور گاردین در انگلستان به قلم جان آرلیچ آمده است توجه کنیم. جان آرلیچ می‌نویسد: بخش فحشا در تحقیقات و توسعه ارتباطات نسل سوم، دارای سریع‌ترین رشد است. وی با استناد به گفته‌های متخصصان در این مساله می‌گوید: «تحلیل‌گران بر این باورند که درخواست دریافت خدمات مستهجن از طریق موبایل در بریتانیا، به حد یک میلیارد پوند در سال ۲۰۰۵ میلادی است. برخی معتقدند آینده نسل سوم ارتباطات همراه، وابسته به فحشاء است.»

نویسنده در جای دیگری از مقاله می‌آورد: «هم شرکت‌های فحشا و هم شرکت‌های تلفن همراه، معتقدند که نسل سوم گوشی‌های تلفن همراه، بزرگ‌ترین فرصت پایدار را برای فروش محصولات مستهجن فراهم می‌آورند.»

با حفظ این مقدمه به آسیب‌های ارتباط تصویری می‌پردازیم که عبارتند از:

۱. افزایش تهدید حیا و عفت درونی

از جمله آسیب‌های مهم در حوزه ارتباط تصویری به مخاطره افتادن پشتوانه‌های سلامت اخلاقی است. وقتی بی‌حیایی و بی‌عفتی که قوی‌ترین عامل بازدارنده است از دست برود، جامعه با یک چالش مهم مواجه خواهد شد، چون در اپراتورهای نسل پیشین فقط صوت و متن برای ارتباط بین دو نفر بود اما وقتی ارتباط تصویری نیز به آن اضافه شود و یکی از طرفین تصویری عریان از خود یا مجلسی که در آن حضور دارد برای طرف مقابل بفرستد، حجاب و عفت و حیا از میان می‌رود و بنیان‌های ارزشی و اخلاقی جامعه در معرض بمباران بی‌حیایی و بی‌عفتی قرار می‌گیرد.

۲. از بین رفتن حریم‌ها

در اسلام بر رعایت حریم میان زن و مرد، بسیار تأکید شده است. با آمدن ارتباط تصویری موبایلی دیگر حریمی میان زن و مرد باقی نمی‌ماند؛ چون در هنگام تماس، اگر یکی از طرفین به اشتباه دکمه تماس تصویری را بزند و اتفاقی در مقابل خویش مردی نامحرم را ببیند و طرف مقابل نیز او را در وضعیت بدون پوشش نگاه کند، دیگر حرمت میان زن و مرد از بین خواهد رفت. زیرا در جامعه اسلامی بین تمایلات نفسانی و امکان گناه باید هزاران کیلومتر فاصله و مانع وجود داشته باشد، ولی با راه‌اندازی اپراتور نسل سوم، این فاصله و حریم‌ها به کم‌ترین حد خود می‌رسد.

۳. تزلزل در بنیان خانواده‌ها

راه‌اندازی اپراتور تصویری تلفن همراه، همانند بمبی ساعتی، همبستگی و انسجام خانوادگی را به نابودی خواهد کشاند. زیرا با استفاده از این فناوری، به راحتی می‌توان تصاویر مخاطبان را ضبط و از آن‌ها سوءاستفاده کرد و این تهدید بسیار جدی برای امنیت خانواده‌ها به شمار می‌آید. همان‌طور که با آمدن موبایل، مشاوران خانواده از افزایش سوءظن همسران به یکدیگر خبر می‌دهند، با راه‌اندازی اپراتور نسل سوم، این مساله به حد انفجار خواهد رسید.

۴. هموار شدن مسیر مفسدان اخلاقی

ارتباط تصویری موبایلی، راه را برای رسیدن مفسدان به اهدافشان هموارتر و زمینه‌های جدید سوءاستفاده و باج‌خواهی از خانواده‌ها و افراد را فراهم می‌کند.

۵. انحراف جامعه از مسیر زندگی پاک

یکی از شاخصه‌های جامعه اسلامی، هموار بودن مسیر درست زندگی کردن است؛ در حالی که با گسترش این نوع وسایل ارتباطی، راه پاک‌زیستن بسیار دشوار شده، هزینه‌های مادی و معنوی زندگی مؤمنانه بسیار افزایش خواهد یافت. از این رو وقتی امکان دسترسی به گناه افزایش یابد، پاک‌زیستن بخصوص برای نسل جوان بسیار سخت می‌شود.

۶. خلوت دو نامحرم

در روایات فراوان از پیشوایان معصوم (ع) آمده است که اگر بین دو نامحرم خلوتی صورت گیرد، شخص سوم آن ابلیس خواهد بود. ارتباط تصویری موبایلی، ارتباط میان دو نامحرم را که فرسنگ‌ها از هم دور هستند فراهم می‌کند و در عمل، به ابزاری شیطنی تبدیل می‌شود.

نکته پایانی این که تمام این آثار زیانبار در اثر استفاده از اینترنت و فضاهای مجازی وجود داشته است. اما تفاوتی که در این میان مشاهده می‌شود آن است که اینترنت به سواد رایانه‌ای و نیز تخصص و حوصله خاص و البته شکستن فیلترینگ نیاز دارد ولی ارتباط تصویری موبایلی (رایتل) دسترسی‌ها را به شدت آسان و فراگیر می‌کند و نیاز به تخصص خاص ندارد.

کوتاه سخن آن که دین مخالف پیشرفت بشر نیست مگر این که انسان، دانش را برای مخالفت با خدا و عبادت به کار گیرد که در این صورت، سرگذشت پیشینیان مایه عبرت است. دین، مبانی و اصولی دارد که در همه شرائط جاری و ساری است و نمی‌توان گفت دین در عصر تکنولوژی و مدرنیته و پسامدرنیته ساکت شده است. به هر حال راه عاقلانه این است که در کنار تولید علم و توسعه و فناوری در پارادایم اندیشه بومی، از دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی دیگران هم استفاده کنیم؛ اما آن‌ها را بومی‌سازی کرده، متناسب با ساختار فرهنگ خود از آن‌ها بهره‌گیریم. این در حالی است که اپراتور نسل سوم تلفن همراه یا همان رایتل به وضوح این ساختار فرهنگی را رعایت نکرده است.